

Հայ Զէյթունցի սովեալներու, որոնց դատարկ շտեմարանները յուսով ենք որ մանգաղիս Հնձե-
լիք արդիւնքով փոքր ի շատե պիտի լըցուին:
«Թէպէս, ինչպէս հրատարակելն ինքնին դիտել
կու տայ, հիմա կարօտ է ոչ միայն Հայ ղէյ-
թունցին այլ եւ բոլոր Հայ ժողովուրդը, եւ այն
ոչ կտոր մը հացի միայն, այլ եւ ազատ ապա-
հով կենանքի, խաղաղ աշխատանքի եւ զարգաց-
ման... մեծ աշխատանք եւ մեծ լուսաւորութիւն
ահա ինչը կը փրկէ զմեզ անշուշտ: Եւ ասիկ
յատկապէս այդ կենանքի ասպարիզին վրայ փո-
քրիկ ոյժ մ'աւելցնելու, նոր լոյս մը վառելու
նպատակով ձեռնարկուած է գործոյս հրատա-
րակութեան:

Գրքին ամբողջութիւնը կը հիւսուի չափա-
ծոյ եւ արձակ գրութիւններէ, ինչպիսի են ա-
ւանդակներ, ժողովրդական կենանք առնուած
գեղեցիկ դրուագներ եւ գոհացուցիչ չափով
գողտրիկ բանաստեղծութիւններ: Հրատարակու-
թեան մասնակցողները գրեթէ առանց բացա-
ռութեան ամէնքն ալ ազգային գրագէտ յայտնի
դէմքեր են, թուով տասնուհինգ: Մենք հոս
դաստարարութեան կարգաւ այն յօգուածները
միայն դիտողութեան նիւթ պիտի ընենք, որոնք
համեմատաբար լայն ծաւալ մը բռնած են գրքիս
ամբողջութեանը մէջ:

Իսկապէս իրականութեան հարազատ պատ-
կեր մը եւ շատ անգամ փորձով վաւերացուած
դէպք է՝ Բ. Պատմանանի Մեր տեղի ծակ-
լարունները (էջ 12—62), որչափ ալ Հայե-
ցողութիւնը քիչ մը յոռեանս կը թուի, սակայն
ազգասիրութեան պակասը շեշտելու նպատակին
մէջ գերազանցապէս յաջող է հեղինակը:

Դուաղ ուշագրաւ շին հրատարակչի կող-
մանէ ի լոյս ընծայուած Քամու-Քաթիպայի
շարք մը անտիպ բանաստեղծութիւնները, որոնք
իրենց ծակատէն գուշակելով՝ նամակի ձեւով
գրուած առթական ոտանաւորներ են (78—91),
չաւասարապէս գնահատելի է Վ. Ս. Երեմեանի՝
Խրիմեան Հայրիկի նուիրած կենսագրու-
թիւնն ալ (95—120), յորում կը ջնայ մատ-
նանշել Հայրիկի ազգութեան մէջ բռնած բազ-
մակողմանի եւ մեծ դիրքը՝ ըստ կարելոյն կար-
կառուն գծերով:

Ձանգակները խօսեցին Էմ. Պախիսա-
րայցեանէ (124—32): Սա եղեռնական պատկեր
մըն է անխառն երջանկութեամբ ապրող երկու
ամուսնաց՝ որոնցմէ մին մարդկային ընչաքաղցու-
թեան զոհ կ'երթայ. ներկայացնելու կերպը
տխրազգեցիկ եւ կարելոյզ է եւ ոճը գրաւիչ:

Թէեւ տարբեր տեսակետով՝ սակայն գնա-
հատման նոյն գծին վրայ կրնանք դասել
Ծանօթ Հ. Աճառեանի ուղեգրականն ալ, որ
Պոլսէն Կարին (142—70) վերագրին տակ
հարուստ տեղեկութիւններ ունի տեղագրական
եւ նկարագրական:

Նոր-Նախիջևանցոց բանաւոր գրա-
կանութիւնը (172—181): Եւ. Տէր Եարու-
թիւնեան իր այս գրական «Թուոցի» ակնաբ-
կովը, կը ջնայ պարզել Նոր-Նախիջևանցոց
գրական եւ բանաստեղծական ստեղծագործու-
թեանց մէջ ունեցած անպտղութեան պատճառ-
ները, կ'ենթադրուի իրեն համեմատութեան եզր
առնելով մայր հողին վրայ ապրողները, որոնք
իրենց ապրած միջավայրին բերմամբը աւելի
փայլուն անցեալ եւ ներկայ մ'ունին: Գրութիւնս
գոյացութեամբն ու ձեւովը մեծապէս անործելի
է եւ կը կրէ իր վրան ինքնատիպ նկարագրի մը
գրոյմը:

Ոտանաւորներն ալ անորժութեամբ կը
կարգացուին, մանաւանդ Եղիշէ Դուրեանի տո-
ղերը՝ «Հովուական սրինգ»-ն՝ Եւ. Էսաճանեանի
մատենախօսութեան մէջ (էջ 182—92), Եւ.
Դասուրեանի Նաւորդները (էջ 92), Ս. Բարի-
եանի՝ Աշնանը ծովափին (էջ 136) եւ Ա-
ղօթքը (էջ 139) եւն:

Հրատարակութեան ջերմապէս կը յան-
ձնարարենք առ հասարակ գրականութեամբ
զբաղողներուն, ու մանաւանդ թէ ամէն Հայու,
որ մասնաւոր համակրութիւն մը կը տածէ Հայ
գրական արտագրութեանց հանդէպ եւ գորով
մը դէպի Հայ սովեալները՝ որով միայն կրնանք՝
ներկայիս կենանքի մշտնջենաւոր քաղցի ենթար-
կուած զոհերու թիւը մերօրանն նուազեցնել:

Գ. Ս.

Թ. Գ. ՄԵՐԵՐԵԱՆ. — Ալեքոյիս, Տուսնակ իմաստա-
սիրական, Կ. Պոլս 1908.

Մեծանուն Թ. Գ. Մերերեանի իննեակ
իմաստասիրականը՝ որ — ինչպէս գեղեցիկ
բացատրած է Դուրեան Նպիսնպոյրը — մուսա-
ներու թիւն ու դաշնակը միանգամայն ունէր, եւ
զայն տանադեպ Սաղմոսարանի վերածելու հա-
մար թեւ մը միայն կը պակսէր, այժմ երկրորդ
սպագրութեամբ տանադե Սաղմոսարանի վերա-
ծուած լոյս կը տեսնէ «Տաննեակ իմաստասի-

րական, շեքի տիտղոսին տակ: Անհունը, Բու-
վանգակը, շատատառութիւնը, Մահը, Աստուած,
չանձար, Գեղեցիկը, Սէրը, Աստղերուն խօսքն
եւ ռոգեկանութիւնն ու նիւթականութիւն. ա-
հաւասիկ մատենական 71 էջերէն բովան-
դակուած եւ իրարու հետ լեռանց շղթանե-
րու պէս սերտ յարաբերութիւն ունեցող իմաս-
տասիրական եւ բանաստեղծական, կամ մէկ բա-
նով բուստայական՝ Տանեակը, զոր նարեկի
հոգեկոյնը տատարակին նման յաղողած է՝ «Եր-
գել, բարբառիլ, գուրս տալ բոլոր զգացածը...
երաժշտութեան եւ մարդկային արուեստագի-
տութեան ամէն երանգներով» (էջ 22) ար-
գիւնաշատ շեղինակը: «Անբերաշափ կոյս եւ
յստակ աշուղ», (անդ) գիտուած բնութեան՝
զագերոտիկական ճշգրտութեամբ գրողմուած այս
նկարը, ամէն էջի մէջ ուղիղ բանագիտութիւն,
բարձր բնագնացութիւն եւ զարմանալի հոգե-
խօսութիւն գուրս ցայտեցնող սոյն խոր բա-
նաստեղծական (գրմ. tief poetisch) երկասի-
րութիւնը՝ շենք կրնար բաւականաչափ յանձնա-
րարել յարգ. հասարակութեան, մանաւանդ
երկրասարգութեան արամագրութեան իրեւ-
vademecum մը, որուն մէջ «կրնան գտնել մեծ
մասով իմաստասիրութիւնն հին հաւատքի մը
եւ անդորրութիւնն առաքինական բանաստեղծիկ
զգացումներու» (Մուսք Դ.): Թղթոյն աղնու-
թեանը, ապագրութեան մաքրութեանը եւս վրայ
շենք խօսիլ, որովք եւ նմանները գրքի մը ար-
տաքինը միայն կը կազմեն, եւ գիրք մը իւր ներքե-
նոյն կը պարտի ի հարկէ գիրք անուանուելու
վսեմ արտօնութիւնը. ճաշակագէտ մը սակայն
բնականաբար կը բաղձայ առողջ ներքին մը ա-
ռողջ արտաքին մէջ եւ Մըմընների կրթ ճա-
շակին պարզ համոզում մը գոյացնելու համար
բուէի պէտք չունինք, այդ իրականութիւն է,
ուրեմն մատենիկս թէ բովանդակութեան թէ՛
ձեւին կողմանէ կրնայ գոհացնել ընթեր-
ցողը:

Ա. Վ.

1 Poète de la raison անուանած է Բուսոնը: Le
bon sens chez lui, հրէք Սէնտ-Բեռն, arrive, a force de
chaleur, au rayonnement et à la lumière.

ԵԱՆԱՄԱԿ ՓԻՐՈՒՍԻՍԻ ԴՐՈՒՍԻՑ. ԱՐՏԱՆԵՐ ԲԱՅԱ-
ՆԱՆԻ.— Թարգմ. Ե. Թրքեալեան: Նիւ-Ճորք, Արարտապ-
գրական ընկերութիւն 1909 էջք X+182. Գինն 2 ֆր.:

Երկու տարի յաւաք շանգիսի մէջ (1907,
էջ 145) ծանօթացուեցաւ Գր. Յ. Թրքեալեանի
պահլաւերէն բնագրէն կատարած — «Արտա-
շիր Բարախան, Կարնամակ», — թարգմանու-
թիւնը: Այդ գործէն վերջը փափաքած էր
յարգ. թարգմանիչը «Պարսից բանաստեղծա-
կան վեհակումբին այն վեհագոյն Գահեգին
վեհազնեայ ֆիրդուսինի տիեզերահոյակ Շահ-
նամակին այս մասն ալ ընծայաբերել չափ
կանութեան», Այսօր իրականացած է այդ փա-
փաքը: Կարնամակի հոչակը բարձրացնող դիւ-
ցազներգական միեւնոյն տարրը՝ հրաշա-
նարական ֆիրդուսիի դիւցազներգութեանս,
Ահա նիւթն իւր էական գծերովը: Դարեհի
Սասան որդւոյն կրտսեր զաւակը հովուապետի
մը քով (Բարախան) ծառայութեան կը մտնէ եւ
անոր գուստըրը կնութեան կընդունի: Այս ամուս-
նութենէն կը ծնանի Արտաշիր, Սասանեան իշ-
խանութեան նախահայրը — ֆիրդուսիի դիւ-
ցազը: Արտաւան (Դ.) պարթեւաց վերջին թա-
գաւորը իրեն կը կանչէ զԱրտաշիր եւ իւր չորս
որդիներէն վերագոյն գիրք մը կու տայ անոր,
բայց ապա յանդաւի գծտելով՝ ձիապանապետ
կը կարգէ զինքը: Սակայն Արտաշիր Արտաւանայ
հարձին հետ սիրոյ կապով փարսի կողմերը խոյս
կու տայ, որով՝ ետեւէն կը բրգուէ զԱրտաւան,
որ ի գուր անոր ետեւէն պնդելէ վերջը՝ ճակատի
մը մէջ Արտաշիր զօրութեան զոհ կ'երթայ: Ֆիր-
դուսի այնուհետեւ կը նուագէ ըստ հեշտի իւր
գիւցազինն պատերազմները, յաղթութիւնները
նաեւ Արտաւանայ դստեր հետ ամուսնութիւնը,
որմէ կ'ունենայ Արտաշիր իւր ժառանգը Էարուր:
(Էարուր) որդին (241—271)՝ Որմիդայ գա-
հակութիւնը վերջին նուագն է գիւցազներ-
գութեանս: Այս հայրենասէր բանաստեղծին
համար աւելաբար նիւթով՝ ապահոված է ֆիր-
դուսի հետագայ ժամանակներու մէջ իւր համ-
բաւը, այն, որ ազգասէր Ամիրապետին վստա-
հութեան իրաւունք ստացած էր՝ դեռ կենդանի:
Խորասանի Թուս քաղաքին մօտերը, Էրասպ
գիւղին մէջ Գեհհան՝ աղնուատում ցեղէ մը
ծնած է հուշականուն բանաստեղծը: Սուլթան

1 Գեհհան կ'ըսուէին այն հին աղնուական ցեղը,
որ գիւղերու զատարկութիւնը անք ըլլալով աւատական
բարեւր զատարկութիւն կը կազմէին եւ որոնք Արաքսիոյ տի-
րապետութեան ժամանակն ալ երկար ստան պահեցին
իրենց գոյութիւնը: